

(1)

**Iskaashiga bulshada
Xaquuqda labada waalid, waayeelka iyo dadka tabarta yar
tusaale ahaan**

Mahad Allaa iska leh, Allaha Caalamka oo kitaabkiisa Kariimka ku yiri:

{وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ}

(wanaagna fala, Eebe wuxuu jecelyahay kuwa wanaaga fala)

Waxaan qirayaan inuusan jirin Ilaal kale Alle mooyee oo aan lahayn mid wax la wadaago, waxaana qirayaan in sayidkeena iyo nabigeena Muxammad addoonkiisa uu yahay iyo rasuulkiisa, Allow nabadgallyo iyo naxariis iyo barako korkiisa yeel isaga iyo ehelkiisa iyo asxaabtiisa iyo qofkii ku raacay wanaag ilaa maalinta qiyaame

intaas kaddib:

Risaalada islaamka waa riraaso dadnimo iyo samafal wadata iyo naxariis iyo ilbaxnimo, ujeedadeedana waa in dadka ay ku noolaadaan nolol fiican, iyagoo ku sugar bulsho is caawinaysa oo isku xiran, iyadoo la siman yahay dadka kalana la dareemayo, iyo in laga fogaado anaaniyada iyo dhuuninimada iyo la gooni noqoshada, wuxuu leeyahay nabigeena (naxariis iyo nabadgallyo korkiisa ha ahaatee):

(مَا آمَنَ بِي مَنْ بَاتَ شَبْعَانَ وَجَارُهُ جَائِعٌ إِلَى جَنْبِهِ وَهُوَ يَعْلَمُ بِهِ)

(Ima rummaynin qofkii bariyo asoo dersikiisa dhiniciisa ku gaajaysan yahay asoo og) wuxuu leeyahay nabiga (naxariis iyo nabadgallyo korkiisa ha ahaatee):

(إِنَّ اللَّهَ عِنْدَ أَقْوَامٍ نَعْمًا أَقْرَهَا عِنْدَهُمْ؛ مَا كَانُوا فِي حَوَائِجِ الْمُسْلِمِينَ مَا لَمْ يَمْلُوْهُمْ،
فَإِذَا مَلَوْهُمْ نَقَّاهَا إِلَى غَيْرِهِمْ.)⁽²⁾

(Alle dad ayuu nimcooyin u sugay intay danaha muslimiinta u fulinayaan intaysan ka daallin, hadday ka daallaan cid kale ayuu u guurinayaa)

Haddii qiyamkaas diiniga iyo dadnimada iyo kuwa bulshada dadkoo dhan laga rabo waxay noqonaysaa mid aad u muhiimsan ugu ajir badan waqtiyada dhibaatada iyo rafaadka, sidoo kale kuwa ugu adkaan badan xagga dadka tabaalaysan uguna mudnaan badan daryeelka, haddii sadaqada faqirka ay tahay sadaqo waxay noqonaysaa qofka qaraabada xaggiisa sadaqo iyo qaraabo xiirin.

Xaq ay leeyihii labada waalid iyo baarrinimadooda wax la mid ah ma jiro, Alle (SW) wuxuu na faray inaan baarri u noqono oo aan karaameyno, wuxuu ku leeyahay Alle kitaabkiisa sharafta badan:

{وَقَضَى رَبُّكَ أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغُنَّ عِنْدَكُمُ الْكِبَرُ أَحَدُهُمَا أَوْ كُلُّهُمَا فَلَا تُنْهِيْنَاهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قُوْلًا كَرِيمًا * وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الْذِنْ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ أَرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَنِي صَغِيرًا}.

(Wuxuu faray rabbigaaga inaydaan caabudin isaga mooyee iyo inaad u samo fashaan labada waalid samo falid, hadduu ku gaaro agtaada wayni midkood ama labaduba ha ku dhihin uf, hana canaanan una dheh hadal fiican * Una Raarici (Jilci) Garab Naxariiseed (u Naxariiso) dhehna Eebow ugu Naxariiso siday ii Koriyeen anoo Yar).

Shaki kama taagna in baarrinimada labada waalid ay tahay dhaqanka dadka fidrada toosan leh, waana shayga shareecooinka samadaha oo dhan ay isku waafafeen, sidoo kale waa dabeeecadda anbiyada iyo rususha, waa kanaa nabigii Alle

(3)

Yaxye (nabadgalyo korkiisa ha ahaatee) wuxuu ka leeyahay Alle arrinkiisa:

{وَبِرًا بِوَالدَّيْهِ وَلَمْ يَكُنْ جَبَارًا عَصِيًّا،}

(**iyo baarri labadiisa waalid mana ahayn daalim caasi ah**), wuxuu ka leeyahay Alle arrinka nabi Ciise (nabadgalyo korkiisa ha ahaatee):

{وَبِرًا بِوَالدَّيْهِ وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَارًا شَقِيقًا}

(wuxuuna iga yeelay baarriga waalidaday (**hooyaday**) igamana yeelin madax adage xun) nabiga (naxariis iyo nabadgalyo korkiisa ha ahaatee) wuxuu booqday qabriga hooyadiisa wuu ooyay wuxuuna ka ooysiyyay dadka ag joogay, baarrinimo iyo hilow dartii.

Labada waalid waxay ku leeyihin ilmaha xuquuq badan waxaa ka mid ah: in si buuxdo loo weyneeyo loona ixtiraamo loona adeeco, wuxuu leeyahay Alle (SW):

{وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الدُّلُّ مِنَ الرَّحْمَةِ،}

(**Una Raarici (Jilci) Garab Naxariiseed (u Naxariiso)**) wuxuu arkay sayidkeena Abuu Hurayra (Alle raalli haka noqdee) labo nin wuxuu ku yiri midkooda: kan muxuu kuu yahay? Wuxuu yiri: waa aabbayahga, wuxuu yiri; magaciisa ha ugu yeerin hortiisana ha soconin hortiisana ha fariisanin.

Waxaa ka mid ah: in lagu xeeldheeraado iksaanka loo sameynayo markay weynaadaan, kaasna waa u celinta wanaagga aan xadka lahayn ay qabteen, wuxuu leeyahay Allaha xaqqa (SW):

{إِنَّمَا يَبْلُغُ عِنْدَكُ الْكَبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كَلَاهُمَا فَلَا تُقْلِنْ لَهُمَا أَفْ وَلَا تُنْهِرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا * وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الدُّلُّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمَهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا}.

(**hadduu ku gaaro agtaada wayni midkood ama labaduba ha ku dhihin uf, hana canaanan una dheh hadal fiican * Una**

(4)

Raarici (Jilci) Garab Naxariiseed (u Naxariiso) dhehna Eebow ugu Naxariiso siday ii Koriyeen anoo Yar).

Waxaan sugaynaa inuu yahay mid towfiiqda la waafajiyay inuu yahay qofka ku helay ducada labadiisa waalid iksaanka uu u falay, liibaantiisa adduun iyo aakhiro wuu helayaa, wuxuu leeyahay nabigeena (naxariis iyo nabadgalyo korkiisa ha ahaatee):

(ثَلَاثُ دَعَوَاتٍ يُسْتَجَابُ لَهُنَّ لَا شَكَ فِيهِنَّ: دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ، وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ،
وَدَعْوَةُ الْوَالِدِ لِوَلَدِهِ)

(seddex duco waa la ajiibaya shaki kuma jiro: ducada qofka la dulmiyay, ducada musaafirka, ducada waalidka ilmihiisa uu u duceynayo), ducada waalidka uu u duceynayo ilmihiisa lama celiyo mana dhimato qofka aan labadiisa waalid khayr u smaynin wax khayr uu leeyahay lama arko, lalama dhaqmo lalamana saaxiibo dhagartiisana lagama nabadgalo.

****

Mahad oo dhan waxay u sugnaatay Allaha caalamka, naxariis iyo nabadgalyo korkiisa ha ahaato midka lagu khatimay anbiyada iyo rususha sayidkeenna Muxammad (naxariis iyo nabadgalyo korkiisa ha ahaatee), iyo dhammaan ehelkiisa iyo asxaabiisa.

Shareecada cad sidey u adkeysay ixtiraamka labada waalid ayay uga dardaaranay karaameynta duqooshinka iyo dadka taagta daran iyo in xaqooda loo oofiyo oo ah weyneynata iyo tixgalinta iyo daryeelka, ilaa ay ka dhigtay karaameyntooda inay ka mid tahay weyneynata Allaha khaaliqa ah (cazza wa jalla), wuxuu leeyahay nabigeena (naxariis iyo nabadgalyo korkiisa ha ahaatee):

(إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ)

(5)

(Weyneynta Ilaahay waxaa ka mid ah cirroolaha muslinka in la karaameeyo), dadka da'da ah waxay mudan yihiin in la weyneeyo oo la hormariyo iyo sharfo, wuxuu leeyahay nabigeena (naxariis iyo nabadgallyo korkiisa ha ahaatee):

(لَيْسَ مِنَ الْمُنْزَحِّمِ صَغِيرًا، وَيُوْقَرُ كَبِيرًا)

(Naga mid ma aha qofka aan u naxariisanin keena yar oona aan weyneynin keena weyn)

wuxuu leeyahay nabiga (naxariis iyo nabadgallyo korkiisa ha ahaatee):

(يُسَلِّمُ الصَّغِيرُ عَلَى الْكَبِيرِ)،

(kan yar wuxuu salaamaa kan weyn), wuxuu ku leeyahay nabiga (naxariis iyo nabadgallyo korkiisa ha ahaatee) qofka kala hormari rabo qofka weyn hadal:

(كَبِيرُ الْكُبُرِ)

(weynida weyneey) taasoo laga wado txigali qofka kaa da' weyn hana hadlin qofka weyn hortiisa.

Diintan ilbaxnimada waxay ka gaartay inaysan ku kala saarin dadka duqoooshinka iyo dadka taagta daran diintooda iyo isirkooda xagga ixsaanka iyo qiimeynta iyo dhaqanka wanaagsan; waa kanaa sayidkeena Cumar bin Alkhadaab (Alle raalli haka noqdee) wuxuu arkayaan nin duq ah oo ka mid ah ehl u kitaabka oo dadka tuugsanaya, gacanta ayuu ka qabtay wuxuu u geeyay gurigiisa wanaag buu u sameeyay wuxuu siiyay wax baahidiisa buuxinaya, kadib wuxuu u diray mus'uulka beytumaalka wuxuu ku yiri: fiiri qofkan iyo dadka la midka ah wallaahi uma garsoorin waan cunnay dhalinyarnimadiisa kaddib ayaan hoojinaynaa markuu duq noqdo.

(6)

Maxaa inooga baahi badan inaynu xoojino qiyamka iskaashiga iyo tixgalinta iyo qirashada wanaaga ilaa laga helo jacayl iyo kalgacal dhammaan bulshada gudaheeda.

**Ilaahayo ilaali dalkeena Masar iyo dhammaan dalalka
caalamka**